

III. RAZSTAVA »MOJA NAJLJUBŠA KNJIGA« V LETU 1996:²

Med najbolj priljubljenimi naslovi tujih pisateljev je v letu 1996 absolutno zmagal *Črni lepoteč* Ane Sewell, sledita *Matilda* Roalda Dahla in *Dvojčici* Ericha Kästnerja. Za najbolj priljubljeno delo slovenskega pisatelja so bralci v preteklem šolskem letu izbrali *Zeleno pošast* Bogdana Novaka, sledita *Ovčar Runo* Angela Cerkenika in *Bobri* Janeza Jalna.

Najbolj priljubljen tuji pisatelj ostaja še naprej Erich Kästner, sledita Enid Blyton ter Roald Dahl.

Pričakovano najvišje se je med slovenskimi pisatelji povzpел Bogdan Novak, sledijo mu Leopold Suhodolčan, Angelo Cerkenik in Janez Jalen.

Milena Salaj
Turnišče

BRALNA KULTURA DRUGO- IN ČETRTOŠOLCEV

»Glagol *brati* se upira velelni obliki, v tej trmoglavosti pa je soroden nekaterim drugim glagolom, recimo *ljubiti* in *sanjati*. Lahko seveda poskusimo. *Ljubi me! Sanjaj! Beri! Beri za božjo voljo! Ukazujem ti, da bereš! Pojdi v sobo in beri!*

In kaj dosežemo? Nič.«

Res je, iz lastnih dolgoletnih izkušenj v šolstvu lahko zlahka pritrdim Danielu Pennacu, ki v svoji knjigi o branju *Čudežno potovanje* (Ljubljana, 1996), ki bi morala postati obvezno čtivo tudi in predvsem za učitelje, »ne zagovarja prepričanja« kot ugotavlja Evald Flisar, »da moramo brati, ampak nas duhovito in zvito *zapeljuje* k branju«.

In kakšno naj bo »zapeljevanje k branju« pri učencih, ki ponavadi, seveda zaradi bolj ali manj izdelane bralne tehnike, komajda poduhajo to, čemur pravi Pennac *užitek branja*? Zavedati se moramo, da vsi učenci pač po naravi niso nagnjeni k branju, da jih odvrčajo od le-tega poleg nevešče bralne tehnike, ki jim seveda zamejuje dimenzije bralnega užitka, tudi zunanji, ponavadi bolj agresivni avdiovizualni dražljaji (televizija, računalnik, virtualnost, internet...), zato se samo po sebi postavlja vprašanje, kdaj in če sploh učenec **sam** seže po čtivu.

In prav zato sem se odločila, da v **drugem** in **četrtem** razredu izvedem dvoje anonimnih anket s po petimi vprašanji, ki so se dotikala razmerij in vprašanj v odnosu **jaz in knjiga** ter **televizija in knjiga**. Seveda sem hote izbrala drugi (22 učencev, 12 fantov in 10 deklic) in četrti razred (17 učencev, 9 fantov, 8 deklic), kajti v drugem razredu večina učencev že nezatikajoče bere in dodobra razbira ubesedeno, od učencev četrtega razreda pa pričakujemo, da jih branje, v mislih imam predvsem leposlovje, že popelje na »čudežno potovanje«.

² Po pregledu podatkov, ki jih je pripravila Ida Mlakar, višja knjižničarka v Pionirski knjižnici v Ljubljani.

Petero vprašanj iz tega anketnega sklopa se nanaša na odnos med učencem in knjigo: zanimalo me je, kakšno knjigo bo učenec sploh izbral, kaj vpliva na samo izbiro, kako bere, na koncu pa jih pobaram z malce nadležnim, večnim vprašanjem, »če rad bere ali ga v to kdo sili«.

Prvo vprašanje:

Sem v knjižnici. Na polici je veliko knjig, sam pa še nisem nobene prebral niti mi nihče ni nobene priporočil. **Kako bom izbral:**

a.) po naslovu, ki mi je všeč

razred	fantje	deklice	skupaj
drugi	25,0%	50,0%	36,4%
četrti	55,5%	87,5%	76,4%

b.) po platnicah in ilustracijah, ki so mi všeč

razred	fantje	deklice	skupaj
drugi	75,0%	50,0%	63,6%
četrti	44,5%	12,5%	23,4%

Fantje obeh razredov bistveno bolj kot dekleta pritegne netekstovni likovno-tipografski del knjige, kar morda napeljuje vodo na mlin tradicionalnemu mišljenju, da dekleta »raje berejo« kot fantje.

Drugo vprašanje:

Kaj bom izbral?

a.) slikanico, v kateri je **zgodba, pripovedka, pravljica**

razred	fantje	deklice	skupaj
drugi	58,3%	20,0%	40,1%
četrti	77,7%	87,5%	82,3%

b.) **pesmi**, ki so ilustrirane

razred	fantje	deklice	skupaj
drugi	41,7%	80,0%	59,9%
četrti	23,7%	22,5%	17,7%

Tretje vprašanje:

Ali bi vzel v roke knjigo, ki ne bi imela nobene ilustracije?

a.) **da**

razred	fantje	deklice	skupaj
drugi	41,6%	30,0%	36,4%
četrti	77,7%	66,6%	76,4%

b.) ne

razred	fantje	deklice	skupaj
drugi	58,4%	70,0%	63,6%
četrti	22,3%	33,4%	23,6%

Zanimivo je, da so končni, skupni rezultati posameznih razredov povsem enaki kot pri **prvem vprašanju**, tako da bi »knjigo, ki ne bi imela nobene ilustracije«, izbrali tisti, ki izbirajo knjige po naslovu, »knjige z ilustracijami« pa tisti, ki jih izbirajo po vizuani podobi.

Četrto vprašanje:

Kako bereš?

a.) **najprej si ogledam ilustracije**, da dobim prvi vtis, šele potem se lotim samega branja

razred	fantje	deklice	skupaj
drugi	16,6%	60,0%	36,4%
četrti	22,2%	25,0%	23,5%

b.) **ilustracije si ogledujem ob branju**

razred	fantje	deklice	skupaj
drugi	83,4%	40,0%	63,6%
četrti	87,8%	75,0%	76,5%

V obeh razredih več kot kreпка polovica učencev sprejema tekst in ilustracijo sočasno.

Peto vprašanje:

In zdaj povej odkrito:

a.) **rad berem**

razred	fantje	deklice	skupaj
drugi	75,0%	90,0%	81,8%
četrti	77,3%	100,0%	88,2%

b.) **berem, ker moram, saj me k branju sili....**

razred	fantje	deklice	skupaj
drugi	25,0%	10,0%	18,2%
četrti	22,4%	0,0%	21,8%

Ob tej sila visoki bralnosti v obeh razredih, ki je vsekakor rezultat šole in staršev (učenci, ki ne marajo brati, so napisali, da jih k temu silijo starši) ter bralne značke, se bežno, pa vendarle že začituje upadanje bralnosti v višjih razredih (predvsem med fantovsko populacijo).

TELEVIZIJA IN KNJIGA

Čisto odveč je vsakršno napredanje o (ne)vzgojnosti televizije, kratkomalo se moramo zavedati, da televizija neizogibno je in da, pa naj priznamo ali ne, vpliva na naš vsakdan, kar bodo pokazali in dokazali tudi odgovori učencev na naslednjih pet vprašanj, ki pa se dotikajo odnosa med literarnim tekstom in ekranizacijo.

Prvo vprašanje:

Dolgčas ti je. Si v sobi, v kateri je **veliko knjig in televizor**. Kaj boš storil?

a.) prižgal televizor

razred	fantje	deklice	skupaj
drugi	33,3%	90,0%	59,1%
četrti	22,2%	12,5%	17,6%

b.) vzel v roke knjigo

razred	fantje	deklice	skupaj
drugi	66,7%	10,0%	40,9%
četrti	77,8%	87,5%	82,4%

Rezultati so več kot presenetljivi v prid knjige pri učencih četrtega razreda, prav tako preseneča (pre)velik odstotek deklic drugega razreda, ki se je odločil za televizor.

Drugo vprašanje:

Na televiziji je pravkar **film, posnet po knjigi, ki jo držiš v rokah**. Kaj boš storil:

a.) odložil knjigo in prižgal televizor

razred	fantje	deklice	skupaj
drugi	33,3%	30,0%	31,3%
četrti	44,4%	75,0%	45,4%

b.) se lotil branja knjige, televizorja pa ne bom prižgal

razred	fantje	deklice	skupaj
drugi	66,7%	70,0%	68,2%
četrti	65,6%	25,0%	54,6%

Pričakovali smo, da se bodo učenci v veliki večini odločili za televizijo, knjigo pa kratkomalo odložili, pa se je za to odločila le slaba tretjina drugošolcev in slaba polovica četrtošolcev.

Tretje vprašanje:

Film, posnet po knjigi, ki jo držiš v rokah, ti ni všeč. Kaj boš storil:

a.) vztrajal in gledal film do konca

razred	fantje	deklice	skupaj
drugi	41,6%	20,0%	31,8%
četrti	22,2%	25,0%	18,2%

b.) ugasnil televizor in se lotil branja knjige

razred	fantje	deklice	skupaj
drugi	68,4%	80,0%	68,2%
četrti	77,8%	75,0%	81,8%

Rezultati učencev drugega razreda so identični s prejšnjim vprašanjem: celo razmerje med spoloma je približno enako. Bistveno manj vztrajni so četrtošolci, za slab film se jih je odločila le slaba petina; četrtošolci imajo brez dvoma že bolj izdelan odnos in okus do filmskih stvaritev. Pa še nekaj: odstotek deklic obeh razredov, ki se odločajo za eno ali drugo možnost, je približno enak. Mar to pomeni, da še ni popustila »bralna sla«?

Četrto vprašanje:

Kaj boš storil po ogledu filma?

a.) odložil in pozabil na knjigo

razred	fantje	deklice	skupaj
drugi	25,0%	0,0%	13,6%
četrti	0,0%	0,0%	0,0%

b.) vseeno bom prebral knjigo

razred	fantje	deklice	skupaj
drugi	75,0%	100%	86,4%
četrti	100%	100%	100%

Vsi četrtošolci so se odločili za drugo možnost, torej jih filmska upodobitev ni zadovoljila.

Peto vprašanje:

Misliš, da boš bolje razumel knjigo, če boš:

a.) najprej videl film, posnet po njej

razred	fantje	deklice	skupaj
drugi	50,0%	40,0%	45,4%
četrti	11,1%	25,0%	17,6%

b.) naprej prebral knjigo, film, posnet po njej, pa mi bo vsebino le-te le dopolnil in obogatil

razred	fantje	deklice	skupaj
drugi	50,0%	60,0%	54,4%
četrti	88,9%	75,0%	82,4%

Tudi tokrat je velika večina četrtošolcev dala prednost knjigi, medtem ko je tehtnica pri drugošolcih skorajda poravnana. Če primerjamo te odgovore z

odgovori na drugo vprašanje – *ali bom odložil knjigo ali prižgal televizor?* – že na prvi pogled opazimo bistvena odstopanja pri četrtošolcih, saj se jih je v prejšnjem primeru skorajda polovica odločila za televizijo, v gornjem pa le slaba šestina. Odgovor na to se seveda navezuje na dejstvo, da četrtošolci ne potrebujejo tako močnega zunanjega (filmskega) stimulansa za branje, kar je vidno tudi iz prvega vprašanja prvega sklopa, kjer *izbirajo knjigo* bolj po tekstualni (76,3%) kot vizualni plati.

Osnovnošolci na nižji stopnji se ne zavedajo morda staromodnega Flaubertovega didaktičnega imperativa, ki »trdi v en glas, da moraš brati, če hočeš živeti, moraš brati, kajti dejansko je to – absolutna nujnost branja – tista stvar, ki nas ločuje od zveri, od barbarov, od nevednih divjakov, od histeričnih pripadnikov sekt, od zmagoslavnih diktatorjev, od totalnih materialistov« (D. Pennac, *Čudežno potovanje*, str. 62), pa vendar se je tehtnica očitno prevesila v prid leposlovne knjige. Zavedam se, da bi bila slika v višjih letnikih, pa tudi v srednjih šolah, najbrž precej drugačna.



Pisatelji Franček Rudolf, Feri Lainšček in Vlado Žabot na zaključnem delu srečanja Oko besede